

Els residus a Catalunya

Lluïsa M. Otero Fernández*

Résumé / Abstract / Resumen / Resum

Les questions concernant la dégradation de l'environnement et la pollution sont en train d'acquérir un rôle privilégié parmi les problèmes prioritaires des citoyens. C'est dans ce contexte qu'il faut placer la «Journée sur les déchets en Catalogne» qui s'est tenue à Tarragone le premier de décembre 1990 organisée par la Société Catalane d'Aménagement du Territoire. Les aspects traités autour du sujet central de la journée ont été les suivants: les politiques de gestion et de contrôle, les déchets urbains, les approches de l'écologie, les déchets en tant que problèmes territoriaux et la gestion des déchets industriels.

* * *

Among the different preoccupations which arouse the interest of the general public, questions involving contamination and destruction of the environment are acquiring a predominant position.

In this context, seminar on «Waste products in Catalonia», organized by the Catalan Society for Regional Planning was held on 1st December 1990 in Tarragona.

Around the central theme, the following aspects were examined: management and control policies, urban residues, the contribution of ecology, spatial aspects of residues and the treatment of industrial waste.

* * *

Entre las diversas problemáticas que el ciudadano siente cada vez más como preocupación, las cuestiones que hacen referencia a la degradación del medio ambiente y a la contaminación están adquiriendo un lugar privilegiado.

Es en este contexto que hemos de situar la jornada que sobre los «Residuos en Catalunya» se celebró el 1 de diciembre de 1990 en

* Llicenciada en Geografia, Departament de Geografia, UAB, 08193 Bellaterra.

Tarragona, organizada por la Societat Catalana d'Ordenació del Territori.

En torno al tema central de la jornada se trataron aspectos como: políticas de gestión y control, los residuos urbanos, aportaciones de la ecología, aspectos territoriales de los residuos y la gestión de los residuos industriales.

* * *

Entre les problemàtiques que van progressivament formant part del catàleg de preocupacions del ciutadà, les qüestions que fan referència a la degradació del medi ambient i a la contaminació van adquirint un lloc privilegiat.

És en aquest context que hem de situar la jornada que, sobre els «Residus a Catalunya», se celebrà l'1 de desembre de 1990 a la ciutat de Tarragona, organitzada per la Societat Catalana d'Ordenació del Territori.

Entorn el tema central de la jornada, es tractaren els aspectes següents: polítiques de gestió i control, els residus urbans, aportacions de l'ecologia, els residus com a element del territori i la gestió dels residus industrials.

L'1 de desembre de 1990, i organitzada per la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, se celebrà a la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Tarragona una jornada que, amb el títol d'«Els residus a Catalunya», pretenia participar en les discussions que al voltant dels residus industrials i urbans està vivint Catalunya.

El president d'aquesta societat, Sr. Tomàs Pou i Viver, presentà el tema dels residus com a transcendent i important per a Catalunya, atès que els residus provoquen tota una sèrie de problemes sobre el territori que cal anar solucionant, problemes com ara: emplaçament, garanties de control de les instal·lacions, cost del transport i reciclatge, etc. Aspectes tots ells que demanen una solució immediata a causa de l'augment tan accelerat amb què s'estan produint.

Catalunya és la primera Comunitat Autònoma que es preocupà pel tema dels residus amb el Pla Director per a la Gestió dels Residus Industrials (novembre de 1989). Pla que, encara que ha estat avortat, contenia un esforç de conscienciació en el greu problema dels residus. Actualment existeix un Projecte de Llei al Parlament de Catalunya que es troba en fase de Comissió i que ha estat aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat el 3 de maig de 1990.

El senyor Josep M. Baldasano i Recio, professor titular del Departament de Projectes d'Enginyeria de la Universitat Politècnica de Catalunya, se centrà en els «Elementos que configuran la problemàtica de los residuos», i perfilà la definició de residus com quelcom que ja no fem servir. Fóra més acurat parlar de materials residuals, ja que són materials que es poden aprofitar. Aquest aprofitament planteja tota una problemàtica multifactorial, des del punt de vista planetari, entorn dels residus: a nivell tècnic, econòmic, social, d'administració, etc.

Aquesta situació va donar lloc a definir tot un conjunt de polítiques de gestió sobre els residus (a finals dels anys 60 i principis dels 70) en els països de desenvolupament econòmic avançat. Aquestes polítiques tenien tres elements bàsics: primer, des del punt de vista legislatiu, l'establiment de normatives legals d'actuació; segon, administrativament, la creació d'organismes encarregats d'executar aquestes polítiques, i tercer, des de la planificació, gestió i promoció, que incloïa: implantació de programes de reducció de residus, foment i desenvolupament de les infraestructures i, finalment, accions de gestió no reglamentàries (assistència tècnica, servei de documentació, contractes sectorials, etc.).

En la solució a la problemàtica dels residus, el Sr. Baldasano va diferenciar tres etapes que se superposen unes a les altres:

- a) Eliminació dels residus industrials (a partir de mitjans dels anys 60). Consistia a portar els residus a un altre lloc.
- b) Un rigor més gran en la gestió dels residus. A finals dels anys 60 i principis dels 70 hi va haver una forta preocupació per una gestió més racional dels residus, que es va concretar en la construcció d'instal·lacions de tractament i depuració d'aquests. Es configuraven bàsicament sobre quatre eixos:
 - Tractament i reciclatge.
 - Tractament en plantes incineradores.
 - Tractament en plantes físico-químiques.
 - Abocadors especialitzats.
- c) Un rigor més gran en el disseny i funcionament en les noves generacions d'instal·lacions de tractament. També s'intenta reduir la quantitat de residus, incidint en la fase de fabricació dels productes.

L'enfocament d'una solució a la generació dels residus ha de tenir com a objectius bàsics el control de la contaminació que generen i la seva gestió a partir

de la posada en marxa d'instal·lacions de tractament adequadament gestionades i amb el màxim rigor de qualitat per al seu tractament. Aquest element és el motor per a la fase següent de reducció dels residus. D'aquesta manera es poden assumir els costos reals de tractament i la seva incorporació dins la gestió diària.

Lluís Fontanals i Jaumà, coordinador de Manteniment i Serveis de l'Ajuntament de Barcelona, va parlar sobre «Els residus urbans», i centrà el seu discurs en quatre punts bàsics: primer, el fort increment dels residus urbans; segon, el fort increment en els costos de les plantes de tractament; tercer, els abocadors i les incineradores tenen una imatge dolenta; i, finalment, cada vegada més, la legislació és més restrictiva respecte a l'eliminació dels residus.

L'augment de residus urbans està lligat íntimament al gran increment de l'embalatge, produït com a conseqüència dels canvis en els hàbits de la població. Consumim productes d'usar i llençar, i cada cop més som consumidors individuals per la reducció del nucli familiar. Es compra en menys quantitat i tot es compra envasat: conserves, llaunes, congelats, etc. Tots aquests productes obliguen a utilitzar un embolcall i no recuperable, i sovint, difícil d'eliminar.

A Catalunya es produeixen dos milions de Tn/any, de les quals 1.400.000 Tn/any són de l'àrea metropolitana de Barcelona (només a la ciutat es produeixen 600.000 Tn).

Les variacions entre 1980 i 1989 ens demostren que han disminuït les restes de caire vegetal: d'un 51% el 1980 a un 40% el 1989 del total de les escombraries. En canvi, tots els altres materials (excepte runes) han augmentat: plàstic, paper, cartró, draps, vidre, etc. En total hem incrementat un 30% la producció d'escombraries en nou anys.

Les solucions per a aquest volum de residus no sembla gens fàcil, ja que els abocadors són molt contestats per la població i són de difícil ubicació. Les incineradores semblen la millor solució, però és un sistema parcial. Per tant, si volem afrontar el futur, el reciclatge sembla ser la solució més adient. Aquest, però, està condicionat a la recollida i presentació dels residus.

L'Ajuntament de Barcelona està duent a terme recollides selectives i diferenciades. Les recollides selectives es diferencien pel producte: vidre, paper, plàstics, roba, llaunes, productes tòxics, etc. Les recollides diferenciades són les que utilitzen un sistema diferent de recollida: recollir mobles, runes, productes sanitaris, les pròpies selectives, etc.

Les perspectives són de fer recollides selectives i diferenciades.

Tot seguit, en Josep Puig i Boix, enginyer industrial i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, ens va parlar sobre «L'ecologia i el tracta-

ment dels residus», plantejant l'ecologia com a principi filosòfic i eina per aconseguir, com a objectiu final, una contaminació nul·la.

Per tal d'anar cap aquest objectiu, cal prevenir la producció de residus amb la utilització de tecnologies netes, aprofitar els recursos per la via de la reutilització dels productes i, finalment, retirar del cicle productiu els recursos no aprofitables.

Les propostes clares en aquest sentit es poden resumir en tres punts bàsics:

- a) Desenvolupar programes concrets per a la prevenció de recursos. Això significa la reconversió dels sectors industrials, dotar de mitjans econòmics als processos no contaminants i incentivar els canvis en la producció.
- b) Prevenció dels productes contaminants. Fer una valoració ecològica dels productes, etiquetat ecològic dels productes, etc., per tal de valorar i avaluar la seva utilització.
- c) Desenvolupar programes d'utilització dels residus.

En el rerefons d'aquestes propostes es trasllueix la necessitat d'una normativa equiparable per a tots els països, l'avaluació dels riscos en la implantació i utilització de les instal·lacions de tractament, com també el dret a la informació, control i inspecció per part de tota la societat en totes aquelles polítiques que sobre residus i medi ambient es van implantant. Es tractaria, doncs, d'incorporar tota una sèrie de nous drets al cos de drets reconeguts socialment, per tal que la societat pugui aportar la seva part de solidaritat en la resolució d'aquesta problemàtica.

A la sessió de la tarda hi van participar Maria Àngels Alió i Torras, professora del Departament de Geografia Humana de la Universitat de Barcelona, Josepa Bru i Bistué, professora de l'Estudi General de Lleida, i Josep L. Muné i Tomàs, del Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius. Tots tres van parlar sobre «Els aspectes territorials del tractament de residus. Tendències actuals».

El territori delimitat, usat per una societat, no és solament un medi físic, sinó que és el resultat del moment històric. En aquest sentit cal considerar els residus (urbans i industrials) com un element del territori i, per tant, el seu tractament ha de formar part del planejament que se'n faci. Aquest planejament, però, està condicionat per l'ordenació mateixa del territori, fruit de la competència i lluita que sobre els usos del sòl plantegen els diversos agents que hi són presents. Per tant, és necessària una certa racionalitat en els valors que s'utilitzen en aquesta ordenació.

Finalment, Ferran Relea i Ginés, director de la Junta de Residus, va plantejar «La gestió dels residus industrials. Situació i perspectives». L'autor creu que hi ha un alt nivell de participació i preocupació pel tema, però considera que donada la gran complexitat tant del factor ambiental com dels residus mateixos se'n té una visió molt compartimentada que emmascara la realitat.

Segons la Llei de Residus Industrials existeix l'obligació, per part de les indústries, de declarar els seus residus, però sovint això resta ocultat per un altíssim grau de consumisme i màrqueting.